



Štev. 18.

V Ljubljani, dne 15. septembra.

„NADPRJ. BRATVA SLOVAN“

1885.

Janez Solnce.

Zgodovinska novela. — Spisal dr. Ivan Tavčar.

(Dalje.)

Generala je spremljal Volk Engelbreht s svojimi kavalirji. Za njimi pa je prišla pehota, kakih sto-
inpetdeset jezdecev, vsi s tigrastimi kožami ob ramenih in z dolgimi sulicami v rokah.

Vse to je med piskanjem in troben-
tanjem počasi jezdilo mimo, da so imeli strmeči gledalci polno priliko opazovati bleščečo opravo, divje obraze in orjaške postave tujih jezdecev.

Za vojniško to četo, katere prihod se je tistega dne tako željno pričakoval v belem mestu, usuli so se gledalci, vsak je hotel prvi biti za jezdec, da bi videl, kako bode pri mestnih vratih pozdravilo generala mestno starejšinstvo. Nastala je prava gnječa po oski cesti, tako da skoro ni bilo mogoče storiti koraka in da so prvi za jezdec bili v nevarnosti, da bi ne bili potisnjeni pod konjska kopita.

Tedaj se je že mračilo in z močvirja se je dvigala tanka megla, ki je potem v noči prepreгла celo pokrajino. Bilo je prav samotno na cesti, in

ker je vse odhitelo proti mestu, ni bilo v hipu videti več človeka.

Samo vitez Solnce je bil še na potu. Ostal je z Ano Rozino v ozadji, da ne bi zagazila v gnječo, ki se

je vlekla za vojaki generala Herbarta. Za njima je taval Kljukec prav počasi ter neprestano ponavljal sam pri sebi:

„Vidiš, sedaj si dobil prenočišče! Bogu in presveti devici Mariji bodi zahvala, da so še dobri ljudje na svetu! To bom molil za dobrega gospoda! za dobro gospo! Oče naš!“

In lopov je pričel res moliti polglasno in s tisto znano gorečnostjo, ki jo kažejo prosjaki ob romarskih stezah.

„Vidite, kako moli za naju!“ šepnila je Ana Rozina svojemu soprogu ter občutila veliko srečo, da bode imela pod svojo streho to pobožno dušo.

Ko je oni nekaj časa molil, prišla se ga je nakrat velika radovednost. Opustil je pobožno molitev ter hotel vedeti, komu so



Jurčičeva mati.

so posvečeni božji hramovi, katerih je bilo brez števila po holmih na okrog. In ko mu je Ana Rozina z veliko potrpežljivostjo naštevata svetnike, ki so imeli svoja sveetišča po bližnjih hribih, vedel je pobožni Davčan za vsakega posebe posebno molitvico, ki jo je stresel iz rokava. Zarad tega razlaganja in teh vednih molitev se je zakasnila družba, tako da je moral Janez Solnce svojo ženico pozvati, da bi hitreje stopala. V tistem trenutku je premeril Kljukec kakor jastreb s svitlim pogledom goščo nad cesto. Potem pa je zopet pričel razgovor, a sedaj je govoril o Hrvatih.

„Čudni ljudje so to,“ izpregovoril je, „in moj brat, ki je služil v granici, mi je pravil, da žró še surovo meso Bog pomagaj!“

„Tudi jaz sem čula o tem,“ odgovorila je Ana Rozina.

„Vidite, dobra gospa, potem bode že resnica! Molitve ne znajo nikake in menda niso dosti boljši od Turkov. Oj sveta pomagalka, usmili se teh malikovalcev!“

Prisli so na mesto, kjer je segala gošča do ceste. Visoke smreke so stale po bregu, in pod njimi je vladala tedaj že črna tema. In to temo je skušal Kljukec prodreti s svojimi pogledi. Nekje v smrečji se je oglašalo čuka tožno ponočno vzdihovanje.

„Aha,“ dejal je Kljukec veselo, „čuk se že oglaš!“

„Noč je! glejmo da pridemo v mesto!“ izpregovoril je Solnce skrbno.

„To pa morem reči“ — in tu je govoril Kljukec prav glasno — „orožje nosijo, da sem še malo takega videl. Kaj pravite, koliko pač velja taka teška sablja, kot jo je nosil opasano danes general s Turjaka? Oj vi gosposki ljudje imate pač dobro na svetu! Kadar se vam zljubi, jeste in pijete, in orožja imate svetlega in ostrega!“

Tedaj se je oglašala ponočna tica že prav blizo, kakor bi sedela na prvi smreki tik ceste.

„Strah me je!“ vzdihnila je Ana Rozina.

„Saj smo takoj v mestu!“ tolažil jo je vitez.

„In vi imate tudi krasni meč, preblagi gospod“ — tu je Kljukec pristopil k Solncu ter posegel po njegovem meči. „In kdo bi mislil, da je tako lehak, kakor kurje pero. A glavo bi stavil, da se je že mnogemu zasadil v trebuh, ali ne? hi! hi!“

„Ne bodi nadležen!“ zavrnil ga je Solnce ter mu poskušal svoj meč izviti iz rok.

„Kaj bodem nadležen, ko sem vendar silno pobožen človek!“ zasmijal se je Kljukec ter sedaj tudi oponašal glas ponočne tice.

Komaj se je zavedel Janez Solnce svojega položaja, že ga je dušila železna pest okrog vratu. V hipu so se prikazale črne postave iz gozdne teme. Ana Rozina je viknila v smrtnem strahu, a potem so jo odtirale močne roke v gozd pod smreko. V divjem srdu se je penil Janez Solnce ter se poskušal otresti zavratnega napadovalca. Še je čul, da je zakričal nekdo: „Udari hudiča s kolcem po glavi!“

Potem pa mu je pretresla glavo čudna bolečina, in zapustile so ga moči, da se je zgrudil k zemlji. Njegovi napadovalci pa so mu zamašili usta ter mu zvezali

roke in noge, da se ni mogel niti ganiti. Zavlekli so ga v goščo ter ga pustili ondi ležati. Na okrog pa je zavladala tiha noč. —

VII.

Turjačanje, izsesavši bogastvo iz zemlje slovenske, bili so tedaj na vrhunci posvetne sreče in slave. Živeli so v blesku kakor kak despot v jutrovi deželi, ki se valja po mehkih blazinah ter seka s sabljo po sužnjih, če mu količkaj ni po volji njihovo vedenje.

To bogastvo so bili nakupičili po gradovih, ki so jim čepeli po holmih slovenskih, in posebno tudi v ljubljanskem, tako zvanem knežjem dvorci, ki so ga bili nekaj let pred časom naše pripovedi Turjačanje na novem trgu v Ljubljani sezidali. Velikanski in obširen vrt, sezajoč od sedanje Zvezde do sedanjih Križankov, obkroževal je to palačo ter se s svojimi belimi stezami, fazanarijami, vodometi, umetnimi otlinami in s hribčeki, kjer so kunci imeli svoja gnezdišča, v tistih dneh občudoval za ponos sveta, pred vsem pa za ponos kranjskemu plemstvu. Dandanes je pač izginil, da ni duha ne sluha po njem, malone ravno tako, kakor blesk nemških Turjačanov, o katerem v Slovencih malone ni sluha ne duha! Za vrt nam je žal, blesk pa radi prepuščamo — zgodovinskemu spominu!

Ravno tiste čase je, kakor že rečeno, Turjačanom cvela najdivnejša sreča. Herbart Turjaški je bil s svojo junaško smrtjo razlil nekaj poezije po celi rodbini ter ji za dolgo časa zagotovil in utrdil hvaležnost slovenske domovine. Za dogmo je skoraj veljalo, da Kranjska ne more brez Turjačanov ničesar opraviti. In tako se je v Kranjski resnično tudi vse sukalo okrog Turjačanov! Na drugo stran pa so tiste dni zastopali rodbino trije bratje, katerih je imel vsak svoj talent. Volk Engelbreht je glavaril z velikim uplivom v Ljubljani, a Janez Vajkard je bil skoro vsemogočen minister na dvoru Leopolda. Tretji, Herbart, general v hrvaški in pomorski granici, pa je tudi bil na svojem mestu ter množil slavo mogočne rodbine.

Dva dni pred cesarjevim dohodom je došel tudi knez Janez Vajkard v belo Ljubljano ter z veliko kavalakado zajezdil v knežji dvorec. Takoj so oblegle mnogobrojne čete radovednega ljudstva mogočni uhod, da bi pri priliki vsaj za trenotek zrle v obličje veljaka. Ali Janez Vajkard, popeljavši slabotno in bolešno svojo soprogo v njene sobe, ulegel se je v posteljo ter se ni menil za radovedno občinstvo. Bil je zelo truden od dolgega pota, dasi mu je bilo tedaj komaj 47 let, torej še v cvetoči starosti.

Knez je prespal celo dopoludne, a opoludne je jedel sam v svoji sobi. Še le po jedi je prišel k bratoma, ki sta ga pričakovala v veliki dvorani. V kaminu so morali zapaliti ogenj, ker je Janez Vajkard trdil, da je mrz in da ga zebe. Konečno je sedel na visoki stol ter bil prepričan, da je v svoji s hrmelinom obrobjeni obleki vsega občudovanja vreden in da ga tudi občudujeta rodna mu brata. Z belimi svojimi prsti je sedaj in sedaj nervozno posegel po zlati verigi, ki jo je nosil okrog vratu. Brata Volk Engelbreht in Herbart sta posedla v bližini

isto tako na visoke stole ter z nekako ponižno udanostjo pričakovala, kdaj bode brat in knez pričel razgovor.

Vprašal ju je po tem in onem; ali ta dva sta vpraševala, kako je potoval in kake novice prinaša s cesarskega dvora.

„Da,“ pričel je knez zaspano razgovor o dvoru, „naše življenje ni lahko in prete nam ravno tolike nevarnosti, kakor tebi, Herbarte, ki nam braniš granico!“

„Verujem, verujem, Weicharde,“ odgovoril je Volk Engelbreht udano, „ali cesarja najvišja milost je pa tudi plačilo, ki je vredno najnevarnejšega boja!“

„Upajmo, da mu zasije nekdanj tudi ta milost!“ pristavil je general Herbart hudobno. Bil je vojaške, odkritosrčne narave, in v hipu se je razsrdil, ker se mu je dozdevalo, da ga hoče brat — knez — pitati z nekako dvorsko milostivo ošabnostjo. Knez je obrnil na to pogled proti generalu ter ga nekaj časa molče opazoval, potem pa je malone zaničljivo odgovoril:

„Upam, da mi že sije! A vi tam pri Turkih ne morete zvedeti vsega, cesar je poln dvor cesarski!“

Brat Herbart se je sklonil proti bližnji mizi, kjer je v srebrnih posodah stalo vino. Nalil si je kupo ter jo izpil. Potem še le se je lahkodušno oglasil:

„Knezu Lobkovicu — in to se pripoveduje še celo pri nas v Turkih — ima Leopoldus, presvitli naš vladar, baje tudi nekoliko srca odprtega!“

Janez Vajkard je obrnil proti stropu obraz ter si napravil okrog ustnic lahan smehljaj, kakor da je hotel reči: saj ti odpuščam, ker ravno ne veš in ne moreš vedeti, kake so reči.

„Knez Lobkovic,“ odgovoril je potem, in to morda še bolj z zaspanim glasom, „ta novopečeni tajni svetnik! Kaj mi hoče ta? Kaj mi more ta? Kadar hoče njega veličanstvo po jedi kártati, tedaj kličejo tega tajnega

svetnika, tedaj je na mestu ta diplomatič, da vzdihuje kakor vzdihuje njega veličanstvo ter se vede, kakor so se včasih vedli dvorni šaljivci! Nabrušen ima jezik in ženskam vé hvaliti njihova obličja. Ali kadar je treba in diplomaticis izpregovoriti besede, tedaj, moj ljubi Wolfgange, tedaj je pa knez Lobkovic kakor skrhan nož, ki ne reže niti najmehkejšega lesa ne! ha! ha! In takega človeka naj bi se bal vojvod v Münsterbergu? Tako mi trojice, slabo ste poučeni v vaši granici! ha! ha!“

„Ha! ha!“ smejal se je tudi Volk Engelbreht, in dobro mu je dejalo, kar je govoril brat — knez, o katerem se je v istini na skrivnem že pripovedovalo, da se mu maja dvorsko stališče.

„Prišel je ta boehajmski žlahčič“ — pričel je knez z nova, „ter mi hotel nekaj časa vodo kaliti. A njega veličanstvo — kakor je še mlad — spoznal je takoj biser od slabega peska. Doživeli bodemo še nekaj slavnih dni — mi Wolfgange — in jaz jim bodem stal na čelu, jaz bodem vse pripravil, da bodo napočili presvitlemu mojemu cesarju, kakor gotovo mi pomaga Jezus Kristus, naš odrešenik!“

„Mi, ki živimo neprestano in castris et armis,“ odgovoril je general, „mi takih zadev in razmer ne umemo presojsati!“

„Zategadelj“ — pokaral ga je knez — „so tudi državni posli različno razdeljeni! Temu je opasal visoki vladar ostro brušeni meč, da seka po sovragih; onega je zopet poklical k sebi ter ga postavil na prostor, kjer mirujeta pest in sila, kjer je odkazano duhu širono polje, da skazuje kakor kraljev lev svoje moči. Tako je, mi Herbarte, in zatorej govori vsak o tem, k čemur je poklican!“

„Resnica je to! resnica!“ pritrjeval je Volk Engelbreht. (Dalje prihodnjic.)

Michail Lérmontov (1814—41).

(Konec.)

Posebno mračen je njegov „Son“ (1841): pesnik, kakor da sluti svojo žalostno smrt, predstavlja samega sebe, kako leži smrtno ranjen v dolini Dagestana. Doma pa se ga spominajo prijatelji sredi vsele gostbe; samo ona sedi, globoko zamišljena in

Stoji pred njo dolina Dagestana,
In znano je telo v dolini tej,
Pa v prsih se kadi, črni mu rama,
Curi iz nje kri — hladnej, hladnej.

Tolažila išče pesnik v ljubezni, ko ga mori hladni svet in strupena zloba in dohaja časi do čiste romantike, ako si na pr. misli globoko strast, dolgo ljubezen tam, kjer se ljubeča izbegavata, tako da se po smrti na drugem svetu „niti ne poznajeta“.

V pesmi „Mcyri“ (črkeski dečko) vidimo drugo stran byronizma: sočutje do prirode in svobode. Črkeski dečko je bil ujet, neče ni jesti ni piti in počasi umira. Reši ga le menih in ga vzame v samostan, kjer raste in hoče biti sam menih. Ali neke jesenske noči beži, beži

v domači kraj in zajde: bori se z divjo zverjo in najdejo ga ranjenega brez zavesti. Pred smrtjo pripoveduje v samostanu, kaj je čutil v naravi v težnji za svobodo:

Dà, o na mi je misli zvala
Od sparnih celic in molitev
V čaróbní svet skrbi in bitev,
Kjer skale skriva gost oblák,
Kjer prost si kakor orel vsak.

Za domovino, za svojo hišico in prijatelje hoče živeti in umreti, ne boji se ni groma ni strele ni divje zveri. Pa vsa ta sila popada brezplodno. Isto misel vidimo tudi še v drugih pesmih. Neke pa nam kažejo silo, borečo se z zlom. Vse so pesniški dovršene in imajo mnogo lepih misli, četudi so važnejše one pesmi, kjer pesnik poje o sedanjosti in veli na pr., da hudobni svet kviri vse prekrasno (Tri pálmy) ali pa kot prerok čita ljudem v očeh in veli, „da je začel učiti nauk ljubezni in čiste pravice, pa: tedaj

So v mene bližnji moji vsi
Metali divji le kamenje.

Isto misel izraža v pesmi „Poét“ ter toži, da je pesnik izgubil mnogo prejšnje veljave, ko je bil potreben „ko čaša za pir ali kadilo za molitev“. Sedaj pa je vse licemersko, brez srca, brez čuta za dobro: v nevarnosti smo boječi, a pred vlado — prezirani robi. Ne znamo ni ljubiti ni sovražiti: vse to je nam slučajno in prešli bomo brez sledu in še prahu nam ne bodo spoštovali potomki (Dúma).

Domovino ljubi, ali ne veseli ga ni prošla ni sedanja slava: on ljubi široke ruske stepi, ogromne šume, reke, ljubi polno gumno, kmečko kočjo in o prazniku „ples pijanih kmetov“.

Ako primerimo Lérmontova Púškinu, priznati moramo, da je Púškin raznovrstnejši, da ima pa Lérmontov več satire, resne brez šaljive ironije.

Najbolje in najobširnejše pa nam očituje pesnik svoje društvene nazore v svojem znamenitem romanu „Gerój našego vrémeni“. On sam veli (v predgovoru), da je hotel narisati sliko sodobnega življenja. Junak je v romanu Pečórin, ki služi kot častnik na Kavkazu ter se zaljubi v Čerkeskinjo — Belo, potem gre od dolgega časa v Perzijo, ali pušča svoj dnevnik z raznimi zaljubljenimi dogodki, nekaj pa potem pripoveduje sam. Ljubezni in razne spletke ter dvoboj nahaja junak tudi v topicalah.

Sploh pa vidimo, da je Lérmontov hotel predstaviti dve vrsti ljudi, dobre, proste z jedne strani, z druge pa omikance. Glavni junak je bogat in samo uživa, dokler se ne presiti tako, da mu je življenje pusto in prazno brez prave globokosti. In ravno ta praznота je strašila tedaj najboljše ljudi ter tudi našega pesnika, ki jo ostro biča ter je tu podoben Byronu, četudi je samostalen, a ne samo posnemalec velikega Angleža.

Svoje osebe Lérmontov ne iztiče tako kakor Púškin, svobodo ljubi bolj globoko, velikosvetsko življenje ga ne mika, „šum verig“ mu ni blagozvočen, sijaj bajonetov ga ne slepi in „zato mu mnogi očitajo, da ni — domoljub“. Vidimo torej neki protest proti tedanjemu življenju. Ali vse to je preveč občno: do jasnih političnih ali društvenih teženj ni doživel — umrl je komaj 27 let star — in zato ima tudi njegov junak Pečórin nejasne, nezrele nazore. Neglede na vse to pa je imel Lérmontov vendar velik upliv v duhu napredka, ker je silno budil v društvu samopoznajo, brez katere napredek ni mogoč. „Pa vse te posebnosti dobe ne sestavljajo cele vsebine Lérmontovega pesništva. Neglede na nje, on bo še dolgo ostal jeden iz najmilejših nam predstavljateljev ruskega pesništva — po sili čuta, bogastvu pesniških motivov in po nenavadni čarobnosti oblik.“ (Soč. Lérmontova, izd. A. N. Pýpina I. zv. XCVI. str.)

Lérmontov stoji med Púškinom in Gógoljem, med čistim umetnikom in genijalnim realinom — slikarjem ruskega življenja. Pri njem gospoduje živa misel, toplo srce: misel, četudi ne vedno jasno seznanja, vodi pesnika k protestu proti mrtvi sodobnosti, ona budi, ona odgaja, plemenito srce pa obseva in ogreva misel, ogreva vse lepo in blagorodno z ognjem buče ljubezni. Napredna misel, plemeniti čut stavita pesnika med one izbranike, o katerih smemo trditi s hvaležnostjo in ponosom, da so važni udje v verigi slovanske misli in napredka, vestniki in nositelji človekoljubja, jedine trajne, jedine prave omike; človekoljubja, ki se ne razliva po brezmejnem prostoru v meglene daljave, mari skrbno goji rast narodnega življenja, napredka — v jasnem, radostnem prepričanji, da ravno na takih realnih tleh najvarnejše rase in cvete kulturno življenje.

Dr. Fr. Celestin.

Iz sazavskih letopisov.

Zgodovinski roman. — Češki spisal Václav Beneš Třebizský. poslovenil —1—r.

(Dalje.)

Daljši govor med vladiko in vojvodom je pretrgala ženska postava, prišedša v sobo.

Moglo ji je biti trideset let; ali njen obraz tega ni izražal. Bila je še skoraj dekle, bele polti in nežne kakor svila. Bistro nje oko je takoj opazilo na kneževem čelu nekako nejevoljo in na obrazu starčevem nekako razmrzelost.

„Je li v prepiru moj soprog s teboj, dostojni gospod?“ izpregovori z zvonkim glasom žena, ne mogša kljubu vsemu svojemu prizadevanju zatajiti nemškega naglasa.

Bila je to Vilpurka, žena kneza Konrada, po rodu Nemka.

„Moj mož, dostojni oče! je dobrega srca,“ razgovorila se je lepa Nemka, da se je knez moral nehote nasmehnuti.

„Takoj iz početka nasprotuješ prošnjam najprvega dostojanstvenika? Tega bi res ne smel storiti, knez. Tako si nikdo nikdar ljubezni ne pridobi.“

„Ali, draga moja, s tem tudi ne, ako bi začel svojo vlado s preganjanjem onih, katere je pokojni tvoj svak ljubil.“

„Tega vendar od tebe gospod vladika ne zahteva?“

Vilpurka se obrne h Kosmasu z očarovalnim nasmehom.

„Le za to prosim, jasna kneginja, da bi moj gospod ukrotil v Sazavi ponosnega Božetěcha, ki misli, da je jedini predstojnik češke cerkve, in se ne zmeni ne za kapitulo ne za naša opominjanja.“

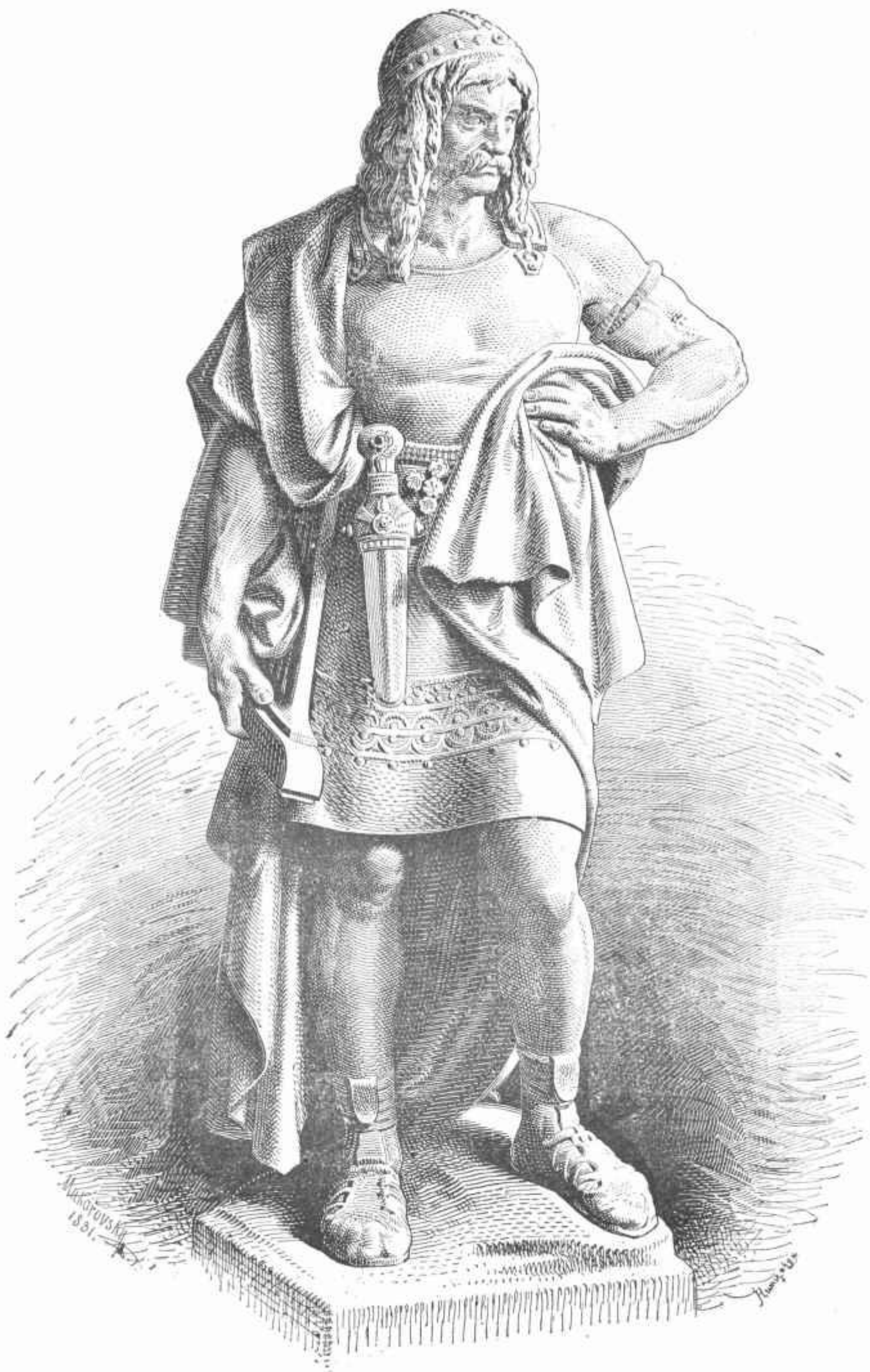
„Tedaj ga pot v Rim ni poboljšala?“

„Ni ga poboljšala in ga ne poboljša, tudi če bi se šel v Jeruzalem na odrešenikov grob učiti pokore.“

„In zato se jeziš nad dostojnim očetom, dragi moj mož?“

„Želim, da ostane Božetěch opat, dokler ne spoznam, da ni vreden nositi ornata po svetem Prokopu.“

„Tega ti, nadejam se, gospod vladika ne bode zametil.“



Zábój.

Lepa Nemka se zopet tako vablivo ozre na starčka, da se je vladika moral nasmehnuti, kakor prej vojvoda.

„Šli bomo malo porazgledat Prago. Tukajšnje ljudstvo mi je po godu. Odkritosrčno je. In smemo li tudi tebe, gospod vladika, prositi, da se pelješ z nami? Vreme je ugodno za sani in izlet bode prijeten.“

Kosmas je moral pritrditi hote ali nehote, in Konradu je bilo ljubo, da se je kneginja umešala v stvar in pretrgala neljubo razpravo.

Takrat je bilo o veliki noči toliko snega, da še starci takega niso pomnili, in mraz je bil tako hud, kakoršen je malokedaj o treh kraljih.

Čez nekoliko je pridržalo z Višegrada dvoje sani. V jednih je sedel vojvoda s svojo soprogo, v drugih pa vladika s svojim kapelanom.

„Ne ustopi!“ govoril je Kosmas in si kožuh više na ušesa vlekel. „Hôtel je spojiti praško vladikovino z olomuško, in ker mu je cesar odrekel, investoval je Andreja; zato tudi mene sovraži, kakor bi bilo uničenje njegovega namena moje delo. V obče se mi zdi, kakor bi hotel nastopiti drugo pot nego brat Vratislav. Vidi se, da v njem ne najde Henrik take podpore, kakor v pokojniku. Le ako ga ne bode prigovarjala k temu kneginja, katera bi tudi rada videla na svojih sencih kraljevsko krono.“

„Tedaj, ako smem vprašati, vladiška milost, ostane li Božetěch opat?“

„Ostane.“

„In Brěvnovski?“

„Mora mi dati mir,“ odgovori vladika odločno.

Veselo so razgetali konji napreženi v sani, in med razgetanjem so se glasili srebrno zvoneči zvonci, s katerimi so bili obvešeni po bogatih odejah.

Čelo mladega duhovnika se razjasni po vladičinem odgovoru.

„Dobro se je odločila tvoja milost. Obrekovanja o Božetěchu so le izmišljena. Le pomisli, kako so za pokojnika obrekovali vladiko Jaromirja, ki je bil vendar njegov pravi brat.“

„Ali zakaj je vzel takrat krono v roke in jo postavil kralju na glavo? Meni jedinemu pristojna to o svetih praznikih in velikih svečanostih! — Ali se ni polastil s tem moje posebne pravice? — Ni mi li hotel pokazati, da še nisem posvečen in da sem potakem po časti manje kot on?“

Stari vladika se je pri tem tako razjaril kakor takrat, ko je prišel iz cerkve in je hotel neutegoma odstaviti predrznega opata.

„Ne sodi o njem tako ostro!“

„Tudi ti si njegov branitelj? — Ali te je podkupil, da mu pridobiš moje prijateljstvo?“

„Takega očitanja nisem nikdar zaslužil, gospod moj!“ pravi tiho mladi duhovnik; vladika pa potem ne izpregovori nobene besede več.

Polagoma so dospeli na Staromeški trg. Ljudi je bilo povsod veliko zbranih; vse je klicalo novemu knezu odkritosrčne pozdrave in ravno tako lepi njegovi soprogi

Vilpurki, katera se ni nehala nasmehavati in klanjati na vse strani. To češčenje ji je jako ugajalo.

„Uročitelj, čarovnik je tu; primite ga!“ razleglo se je najedenkrat po ulicah.

Visok mož v začrneli suknji, ne mogoč nikakor zasledovalcem uteči, vrgel se je pod konje kneževega voza.

Vojvoda skoči takoj s sani.

„Pravite, da je to uročitelj?“

„Čarovnik, jasni knez! — Hudoben, vražji človek!“ odgovori kakor iz jednega grla nakupičeno ljudstvo.

„Ustani!“ ukaže mu Konrad.

Tujec se vzdigne in pogleda predrzno kneza.

Čudni mož še ne zine; le njegove oči se še bolj zasvetijo.

Je li ti jezik onemel?“

„Ščujejo me, gospod, kakor hrti, kedar jih za zverino spustiš,“ izpregovori tiho, malone šepetaje, čudni mož in njegovo oko izgubi takoj goreč odsvit, rjavkasti njegov obraz pa zadobi izraz najudanejšega robstva.

„Pri Proseku je križ podrl, na tri kose razbil in jih vrgel po bregu,“ oglasi se nekoliko kmetov, ki so gotovo do Prage za čarovnikom hiteli.

„Ta je požigalec, jasni gospod. V slanski župi je zažgal cerkev in vladičji dvor.“

Čarovnikove oči se zopet zaleskečejo, kakor bi hotele tožnike prodreti.

„Ste ga li zasačili pri dejanji?“ vpraša Konrad.

„Ravno poslednji kos je zavalil doli po rebbru.“

„Odvedite ga na Višegrad?“ zaupije mož, stisne obe pesti in se postavi v bran.

Sam knez stopi dva koraka nazaj.

„Naj me tedaj odvedó tje. Otresel bom vaš Višegrad, da se nad vami podere z Vratislavovo cerkvijo vred. Le pojte in odvedite me; ali popred še zakolnem nekoliko vaših duš v stekle pse. Tvojo, ti knez, najpred!“ In komaj je to izgovoril, plane z vso silo v tolpo ljudi, nekoliko jih podere na tla in kakor blazen hiti med strašnim proklinjanjem nazaj za Prago.

Knez se usede k vojvodinji na sani, ne izpregovori ni besede.

„Čuden človek,“ zašepeče Vilpurka. „Oči je imel kakor goreče oglje in jezik kakor zbadljive nože.“

Knez pa je sedel zraven nje s povešeno glavo.

Tesno za vojvodovimi sanmi se je peljal vladika s kapelanom.

„Storil sem ti krivdo; saj mi odpustiš!“ pravi Kosmas k mlademu duhovniku in ga prime za roko. „Glej, kakšen je ta naš knez; v vsem tako dober in omahljiv. Takoj bi bili morali nevrednika zgrabiti; ali bali so se njegovega domišljujočega čaranja. Vselej hoče vse preiskati, a med tem mu zlodej uide. Taka dobrota ne bode škodovala le njemu, temveč tudi nam.“

Hitreje in hitreje so letele sani, zvonkeje in zvonkeje so se glasili zvončki in konji so razgetali srčneje in srčneje, ker gredo domov in ker jih čaka v hlevu polen žleb otave.

Knezu ni bilo nekako dobro, ko je stopil s sani; vrtelo se mu je v glavi, in toliko da se ni zgrudil v sneg.

„Zakaj smo se le peljali ven?“ očitala si je Vilpurka tresoč se po celem telesu, dasi je bila ognjena s temnim kožuhom iz dragocenega suknja, obšitim s sobo-

lovino. „Slab konec je imel naš izlet. In tega sem jaz kriva!“

In še ta večer so si šepetali po Pragi, da je oni čarovnik začaral knezu.

XII.

Krušinova Radka.

Za vabljivega majevega večera je sedela precej daleč od samostana na bregu Sazave mlada deva.

Reka se je tu ožila za dobro polovico in gozdi po bregovih in na skalah so zakrivali strugo z vedno senco. Le o poludne, ko je stalo solnce nad samo strugo, lomili so se njegovi zlati žarki v tajno šumečih valovih.

Pred letom je tudi tu posedala in gledala v penečo se vodo; dan na dan je vpraševala vrteče valove, kedaj da se vrne z daljnje poti Strachota v rodni mu kraj.

Takrat se je razvijal v mladi glavi Radčini najblažji pogled v prihodnjost. Ti gozdi gori in ti valovi doli so tako vabljivo šumeli in jo zazibavali v njene blage sanje.

Letos pa je bilo nje lice solzno in oči, sicer kakor plavice, ki se razcveto za prvih junijevih dni, bile so kalne, kakor je Sazava, kedar se priženo z reber in skal privali. V teh očeh ni bilo več življenja.

Marsikak večer je presedela tu v samoti; marsikako uro je tu prejkala in njene solze so se združile s Sazavinimi valovi v jeden tok.

„Čemu le si mi gladil, oče moj, obraz, da bi razcvetel popolno kakor marjetica? — In sedaj proklinjaš ta cvet na Radčinih licih, da bi usahnil, da bi iz njega pognalo le bodeče trnje in da bi se v to trnje zbedel moj zapeljivec! — Zapeljivec tvoje hčere! Tvoja Radka več ni pošteno deklet, kakor pravijo; ona je baje priležnica Božetěchova. Strachota mi je to očital, in ti praviš

to vsak dan z jeznimi očmi svoji hčeri! — Veš li, oče moj, da ubijaš svoje dete? — Meni moreš dati na grob deviški venec, Strachota; ali kdo ve, dene li ga kdo! Tuja roka me zakoplje danes, tuja ustna bodo molila nad mojim grobom in bodete še potem kleli Radko — priležnico? — In če jo tudi, ona tega ne bode slišala; vi je ne zbudite iz večnega spanja.

Mlada deva — Krušinova Radka — gledala je v tiho vodo in videla v nji samo sebe kakor v zrcalu.

„Vsaj ti, moja mati, moli za svoje dete!“ zakliče najedenkrat, skloni se po konci in plašno okoli sebe pogleda.

Veter ji razvije razpuščene lase in v lice ji stopi z vso silo kri.

„Radka! — za Boga, Radka!“ zaupije nekdo za njo s preplašenim glasom in jek prodirajočega glasu še ni utihnil, ko se Sazavini valovi silneje zavrtje in se bela pena razlije v nekoliko krogov nad rečino gladino.

Bili so ti krogi nad Radko kakor venec iz lilij — Drugič se razdele valovi; ali na vrhu se ne razlije venec.

Mladenič se je potopil v reko, ali se je prikazal na vrhu s praznima rokama.

Zopet se potopi, ali zopet brez uspeha.

Valovi pa so šumeli temneje in žalostneje.

(Dalje prihodnjič.)

Naše slike.

Marija mati Jurčičeva.

Priproste slovenske kmetice sliko prinašamo na prvi strani denašnje števice. Vredna, da se je spominja slovenski narod, je zarad tega, ker je mati nepozabljivega našega pisatelja Josipa Jurčiča.

Slepa je preživela uboga, od starosti sključena ženica, svojega sina, kateri jej je bil podpora na stara kolena. Magoče si je tedaj misliti, kako jo je hudo zadela njegova smrt.

Tega, kaj je bil nje sin slovenskemu narodu, revica ni nikdar prav umela; a ko ji je pisatelj teh vrstic o priliki odkritja spominske plošče na rojstnem domu Jur-

čičevem dejal, naj ne tarna, ker ne žaluje sama za svojim sinom, ustavilo se ji je britko ihtenje in z nekakim menda vsakemu človeku prirojenim ponosom je odgovorila: „Ne vidim jih pač ne, ali slišim pa njegove prijatelje. Veliko jih je moral imeti, ko je čuti tako glasno hrumenje. Pač dober je moral biti moj Jože, da so ga imeli tako radi,“ — in glasen jok ji je ustavil govorjenje.

Mi pa pošteni starki, katera je sedaj tudi že pri svojem Jožetu, postavljamo s tem skromen spomenik.

—b.

Hrvaški spomini.

Spisal J. Trdina

(Dalje.)

Do Varaždinu se je jela širiti čudna govornica, da hočeta ustanoviti dve domači gospodični nemško društvo z imenom „Bildungsverein“. V njem bi se prebirali, deklamovali in presojali nemški klasiki. Namen bi mu bil, da se udje izobražujejo, likajo in si požlahtujejo duh, srce in okus. Kdor bi se oglasil za uda, moral bi prebiti najprej kratek izpit, da se uverita gospodični, ima li za to družbo potrebne vednosti in svojstva ali ne. Ta novica me je silno razburila in užalila. Mislil sem si: gorje si ga drevesu, ki ga ne potresajo le unanji viharji, ampak ga razjedajo tudi črvi, ki so se v njem zaredili. Neopisna pa je bila moja jeza, ko mi prinese znanec povabilo, naj stopim v „Bildungsverein“ tudi jaz in da naj pridem ob najstarih dopoldne na promenado, kjer me bo čakala jedna teh gospodičen, ki me bo izprašala. Nakanil sem pošteno osramotiti nesramno nemškuto. Ob določenem uri grem na prijazno sprehajališče, ki je bilo precej za gimnazijo in zdajci me obgovori suha, elegantno opravljena ženska srednje dobe z besedami: Lepa hvala, da ste prišli. Začel se je pomenek o vsakdanjih rečeh, ki se je izpremenil kmalu v izpit. Ona: kateri junak vam se zdi najbolj impozanten v Šilerjevih dramah? Jaz: Der lange Peter von Itzehoe. Ona: Kadar se govori o Getejevem Faustu, katere besede iz te velikanske pesmi vam pridejo najprej na misel? Jaz: Mir ist ganz kanibalsch wohl, gleich wie fünfhundert Säuen. Čuteč, da se rogam, ni me hotela več izpraševati. Zdaj pa pobaram jaz njo s precej rezkim glasom, čemu snuje v hrvaškem Varaždinu nemško društvo? Ona odgovori: Zato, ker je nemška literatura izmed vseh najbolj univerzalna, najbolj idejalna, najbolj umevna in pravična vsem ljudem in narodom. Pozabivši, da moramo biti moški priljudni tudi proti avšam, začnem upiti: To je laž, to je nesramno nemško bahanje. Nemške novine in drugi politični in nepolitični spisi dokazujejo, da je ta narod izmed vseh, kar jih je na svetu, nam Slovanom najbolj sovražen in krivičen. Isto spričuje vsa njegova in naša zgodovina. Vi, gospodična! niste več tako mladi, da ne bi pomnili, kako strupeno hudobno so govorili in delali proti nam vaši ljubeznivi Nemci leta 1848. Babišče se ustraši moje jeze in me jame tolažiti: Za Boga svetega vas prosim, ne hudujte se tako silno brez razloga. Verjemite mi, da v našo družbo ne bo prišla nobena knjiga, ki žali le količkaj narod, med katerim živimo. E pa dobro, razlagajte nam vi ali pa kak drug ud tudi kaj o slovanskem slovstvu. Čujem, da je spisal neki Kundeliš (Gundulić?) jako krasno dramo, epopejo ali kaj že. Jako nas bo veselilo, ako nas seznanite bolj na tanko s tem prvakom ilirskih pesnikov. Zdaj sem uvidel, da namera teh gospodičen ni tako vražja, kakor sem prej sodil. Društva itak nista mogli osnovati, mislim, da najbolj zato ne, ker sta

bili obe prestari, preneumni in prerevni. Oglasili so se za ude samo trije: dve ženski in jeden Jud! Meni in drugim se je zdelo, da je bilo babnicama malo mar za kakov „pildunk“, hoteli sta z dobrim izgovorom privabiti k sebi krdelo neoženjenih gospodov, da bi o priliki koga ujeli in dobili za moža. Ali kakor ta prva poskušnja, izpodletele so jima pozneje še razne druge spletke in zvižace, katere sta izumili, da bi prišli v sveto zavetje sedmega zakramenta. Živeti in umreti sta morali obe v zaničevanem deviškem stanu.

Varaždinci takrat še niso imeli stalnega gledališča. Igralo se je v privatnih hišah. Občinstvo so razveseljevali popotni nemški glumci. Nahajali so se med njimi kdaj prav spretni igralci. Po zimi 1854—55. nas je zabavljaj najbolje šaljivec, kateri je bil nadarjen s tako čudnim obrazom, da mu se je moral človek smijati, še predno je izustil kako besedo. Isto zimo je bil ud gledališčenega krdela jako lep Hrvat. Oblačil se je vedno elegantno po najnovejši modi in obraz mu je bil tako simpatičen, da so nekatere dame pohajale gledališče samo zaradi njega. Zval se je, če se ne motim Freudenreich. Govoril je na odru kakor drugi glumci le po nemški. Varaždinci so mi pravili, da je zapel pred dvema letoma neki igralec v nemški igri hrvaško pesem, kar je poslušalce tako unelo in oduševilo, da odobravanju in ploskanju ni bilo konca ne kraja. Ta v tisto tožno dobo žal jedini pripetljaj je dokazoval sijajno, da nemško igranje v varaždinskem občinstvu ni moglo zamoriti žarkega hrvaškega rodoljubja. Močno me je razveselil dopis iz Varaždina, ki sem ga bral v dunajskih novinah „Oesterreich. Zeitung“. Dopisnik je pohvalil meščanstvo, da skrbi tako požrtvovalno za nemško gledališče. Te besede mi baš niso ugajale, ali po vseci mi je bila opomnja, da je to podjetje v Varaždinu silno težavno, ker večina prebivalcev ne razume nič nemški. Dopisnik je torej potrdil, da je bila moja sodba o narodnostnih razmerah mesta Varaždina resnična. Moral sem se čuditi, da so poslušali ljudje vsako igro tako pazljivo, zvesto in skoro bi dejal pobožno od prve do zadnje besede. Glumcev ni motil ne najmanjši nemir in nered. Če so igrali tudi nemarno in nespretno, če so ponavljali malone samo to, kar jim je narekaval šepetalec, nikdar jih niso kaznovali Varaždinci z ropotom in psikanjem. Zagrebčani in Rečani niso bili tako potrpežljivi! V zasebni hiši se daje dober oder težko napraviti. Neprilike in smešne prigodbe so na njem skoro neizogibne. Tudi v Varaždinu se je primerila marsikatera takova sitnost. Jednoč se je zrušil na pozorišče stroj, ki je delal grmenje. Kje drugje bi bila vzbudila ta nesreča splošno veselost in krohotanje, usmiljeni Varaždinci pa so mirovali in molčali.

(Dalje prihodnjič.)

Slovenci in Hrvati v Pragi.

Spisal Anton Trstenjak.

Ravno tiste zgodovinskopomenljive dni, ko je pri umeščanji novega praškega nadvladlike grofa Schönborna imel praški župan dr. Toma Černý znameniti govor, s katerim je pozdravil novega nadvladiko naglašajoč, da ima praški nadvladika čuvati krono čeških kraljev in da ima pravico kronati ž njo češke kralje, zapustili so Slovenci in Hrvati svoja južna bivališča ter se napotili v zlato mater Prago, da bi se spoznali in milovali z dragimi brati Čehi ter sklenili ž njimi še trdnjše bratovstvo in prijateljstvo v borbi za svoj obstoj. Nagovor župana, ki je nagovoril nadvladiko Schönborna samo v češkem jeziku, in odgovor nadvladike, ki se je takisto zahvalil samo v češkem jeziku, razburil je vse Nemce, češ, da bi praški župan imel govoriti tudi v nemškem jeziku, ker je v Pragi poleg velike češke večine vendar kakih 30.000 Nemcev, katerih ne bi smel njih župan pozabiti v svojem govoru. Torej v ti razburjenosti nemških duhov smo prihiteli pretekli mesec v zlato slovansko Prago, kjer so nas bratje Čehi že teško pričakovali. To potovanje po nemških in češki zemlji do Prage in naše bivanje v Pragi je tako velevažno za severne in južne Slovane našega cesarstva, da bode imelo jako velike in ugodne posledice in upliv na politično in literarno gibanje naše. Nekedaj pred tisoč leti smo še živeli v zajednici s Čehi; niso se še med nas bili zarili Nemci ter še nas niso bili razriniti in potisnili od zavaznih bratov svojih. Toda prišla je žalostna doba propadanja Slovanstva; Nemci so nas bili odtrgali od Čehov; razrušili so našo zajednico. Mnogo in premnogo sto let je poteklo od tega časa; južni Slovani smo bili ločeni od Čehov in še le današnje dni nas je obudila slovanska ideja, ta velevlast evropska, da smo uzajemnost zopet utrdili, kajti Slovanov, katere je nekdanj Bog združil, ne bode razdružila nobena sila več. Bil je tedaj prvi zgodovinski moment, da sta se zopet dva mogočna pola slovanska, severni in južni, približala in spojila v svojih hrepenenjih za bodočnost. In ravno zategadelj je naše potovanje in bivanje v staroslavni prestolnici češki velevažno in vredno, da je opišemo natanko, da bodo tudi tisti Slovenci in Hrvati, kateri se ga niso mogli ali kateri se ga niso hoteli udeležiti, vsaj pojem imeli o tem veleznamenitem koraku našem; a drugi, kateri so bili v Pragi, da bodo imeli v tem opisu spomin na slavnostne dni, katerih se bodo spominjali vse žive dni.

Najprvo pa je potrebno, da podamo kratko zgodovino priprav za potovanje; da povemo, kaj nas je izpodbudilo na to potovanje k Čehom in koliko zaprek je moral odbor premagati, da je konečno vendar izvel to predivno idejo.

Od tistega časa, ko se je odprlo češko narodno gledališče v Pragi, snovali so se posebni gledališčni vlaki iz vseh krajev Češke in Moravske. Čehi, prebivajoči izven svojega političnega in literarnega središča, hoteli so tudi obiskati in videti narodno svetišče, hram češke Talije, kateri so si zgradili o svoji požrtvovalnosti in v svoji narodni naudušenosti, za brambo svoje drage narodnosti.

Vsi potniki, vračajoč se iz gledališča na svoj dom, bili so polni oduševljenja, napili so se v njem nove moči za okrepčanje v narodni borbi, naudali so se v njem z novo ljubeznijo, napolnili so si srca z novim domoljubnim ognjem. To je izpodbudilo tudi druge, da so takisto hoteli videti, kako napreduje, kako se razcveta češka umetnost v novem svetišči. Nad sto gledališčnih vlakov se je pripeljalo v ta namen v Prago, a na tisoče češkega naroda se je unemalo v narodnem gledališči za češko narodnost. Posebno velikega pomena za probujenje češke zavednosti so bili vlaki iz Moravske, kajti o onih prilikah, ko so Čehi iz Moravske prihajali v Prago, poudarjalo se je posebno, da sta si obe zemlji, Češka in Moravska, nerazdružni sestri in da je obema zlata mati Praga središče medsebojnega delovanja. To spoznanje tedaj, katero je prešinilo vse stanove češke, bode gotovo nadalje blagodejno uplivalo na daljnje okrepčavanje celokupnega češkega naroda. Ako še mimogrede navedemo, da so letos tudi američanski Čehi pohiteli preko ocejana v svojo rojstveno zemljo, potem bomo pojmlili, koliko je že napredovala med Čehi bratska uzajemnost. Ostali Slovani, zlasti mi na jugu, hoteli smo tudi videti slavne starožitnosti, ki jih čuva mati Praga v svojem naročji; obudila se je tudi v nas želja, pohiteti za nekaj dni tje, kamor so bile zadnji čas in so še obrnene oči vsega Slovanstva. Pojedini rodoljubi v Ljubljani so res mislili na tak gledališčni vlak. Nekega večera, ko je bilo nekaj mladih Slovencev zbranih v ljubljanski čitalnici, začeli so se pogovarjati o tem, ne bi li bilo mogoče, da bi tudi mi priredili gledališčni vlak v Prago. Izproženo misel so odobravalali vsi in so pooblastili pisatelja teh vrstic, naj se dogovori z nekaterimi merodavnimi rodoljubi o ti stvari in naj potem skliče sejo. Dogovoril se je najprvo z gosp. Ivanom Hribarjem, kateri je že sam na to mislil, in je sklical prvo sejo, ki je bila v jeseni leta 1883. Na ti seji se je ustanovil odbor, kateri se je imel dogovoriti in pogoditi glede vožnje z ravnateljstvi tistih železnic, po katerih bi se imeli peljati v Prago. Priredil se je v ta namen poseben vlak, ki bi imel iti čez Amstetten v Prago. Udeležencev se je oglasilo zadostno število, in vlak je imel kreniti iz Ljubljane v početku meseca septembra l. 1884. Toda ker je ravno v tistem mesecu zaradi upeljave električne razsvetljave v gledališči bil novi hram Talije zaprt, moral je odbor odložiti to potovanje na drugo leto. To priliko so porabili vsi nemški listi in so jeli zabavljati Slovincem, očitajoč jim, kako jim vsi projekti izpodletavajo. Odbor ni odgovarjal na ta natolcevanja, pač pa je čakal z mirno vestjo drugega leta nadejajoč se, da pride še ugodnejši čas in da se mu bode letošnje leto ponudila še lepša prilika za potovanje. Ker se je namreč letos imela vršiti Metodova slavnost na Velegradu, to je tisočletnica slovanskega apostola, zato je odbor namerjal spojiti obe slavnosti: namerjal je prirediti poseben vlak najprej na Velegrad, potem pa z Velegrada čez Olomuc v Prago. Novi odbor, ki mu je bilo skrbeti za vse te priprave, bil je sestavljen iz naslednjih gospodov:

Ivana Hribarja, predsednika, Ivana Murnika, podpredsednika, Antona Trstenjaka, tajnika in iz odbornikov: Vojteha Valente in Ivana Železnikarja. Naš posebni vlak bi imel dne 10. avgusta odriniti iz bele Ljubljane čez Dunaj najprej na Velegrad, a z Velegrada čez Olomuc v Prago. Ali glej! Kakor strela iz vedrega neba, razkadila nam je ministerska naredba naše načrte, ali hvala Bogu samo na pol. Bili so gorki poletni dnevi, na Velegrad je prihajalo na tisoče in tisoče naroda; a bili so gorki poletni dnevi, da torej ni čuda, da je neki modri nemški fizikus iznašel okolo Velegrada neko kužno bolezen, ki je baje jela tako grozno razsajati okoli Velegrada, da ni okužila nobenega romarja! Naša skrbna vlada, ki o vseh urah po noči in po dnevi skrbi za nas Slovence, bala se je za nas, da se ne bi okužili na Velegradu, in nam je zato zaprla pot na Velegrad. Bolezni ni bilo na Velegradu nobene, in nobena živa duša ni verovala, da je okoli Velegrada narod okužen. Ta kužna bolezen ima drugo ime in naš sopotnik, največji pesnik slovenski, g. Simon Gregorčič jo je izvrstno označil v svoji najnovejši pesmi z imenom: „Velegrajska kuga“, v kateri pesmi kaj izvrstno in satirski pravi, da je ta velegrajska kuga uzajemnost slovenska, katere se boje naši sovragi. Zato smo tudi mi mislili, če nam tako siloma zapirate pot do Velegrada, pota do Prage nam vendar ne morete braniti. Ali kaj smo si hoteli, ministerska prepoved nam je razkadila

zbrano krdelec; mnogi so se preplašili kliče: joj, joj, zdaj pa že moramo čepeti doma, ker nas vlada ne pusti na Velegrad. Mnogo udeležencev se nam je izneverilo in naš poseben vlak je postal iluzija, za kar si je seveda najsijajnejših zaslug pridobila naša vlada. Jasno je bilo, da so nam hoteli razpršiti in preprečiti naše potovanje, da bi se res videlo, da Slovenci niso zmožni nič izvesti in da bi se nam potlej smejali, češ, vi ste kakor otroci, kateri ne morejo sami nikamor. Merodavni krogi v Ljubljani so res kar veselja poskakovali, ko je dospela z Dunaja ministerska prepoved. Ali mnogi so se varali, kakor se navadno motijo v svojih slepih naklepih. Potovanje na Velegrad smo morali opustiti, ali zato smo se tem bolj poprijeli sklepa, da idemo v Prago, kajti poti v Prago, kjer ni bilo nobene kužne bolezni, ni nam mogel nihče braniti. Odbor je sicer imel samo dober teden dni časa; dan 10. avgusta je bil pred durmi; oglašeni potniki so povpraševali, ali in kedaj se popeljemo na Velegrad. Povoljnega odgovora ni mogel odbor dati nobenemu, ker še sam ni vedel, ali bode sploh mogoče, da še letos kam odinemo. Zato pa je marljivo telegrafoval in si dopisaval s svojim podjetnikom g. Schröcklom, kateri nam je predložil in ponudil, da hoče ostale udeležence vzeti v zabavni vlak, ki se je dne 14. avgusta ob treh popoldne imel popeljati iz bele Ljubljane na Dunaj. Ta predlog je osvojil odbor oberoč, in mi smo se post tot discrimina rerum odpeljali omenjeni dan iz Ljubljane.

I.

Iz Ljubljane do Dunaja.

Bila je suša po vseh slovenskih deželah; zemlja je pokala, a rumeno solnce je še jačje pripekalo na njo. Zdajci so prijadrali po sinjem nebu mali oblaki, iz katerih je jelo rositi, a mi smo se zbirali na ljubljanskem kolodvoru, kamor so nas spremili sorodniki, prijatelji in znanci. Stlačivši svojo prtljago v vagone, v katere smo tudi mi radi zlezli, jel se je polagoma pomikati vlak, a čitalnični pevci so zapeli v vagonu „Lepo našo domovino“ ljubljancanom za odzdrav. Čez vagona okna smo še z robci pozdravljali doma za pečjo ostale rojake, in kmalu nam je izginila izpred oči bela Ljubljana, le ljubljanski grad je še molel k višku. Pogumni in rišoč si v bujnih barvah bodoče dni, dežele in narod, ki ga bomo videli, brez hrupa in sami s seboj zadovoljni smo potovali po slovenski zemlji od postaje do postaje. Na Zidanem Mostu se nam je pridružilo kakih osem Hrvatov, in tudi še na postajah do Špilfelda, kjer je meja med Slovenci in Nemci, skočil je še kak sopotnik k nam v vagon. V Mariboru in Špilfeldu so se nam pridružili štirje slovenski kmetje, kateri so nam pozneje pripovedovali, kako se jim je prepovedavalo potovanje na Velegrad; celo grozilo se jim je, da ne smejo nikamor. Toda slovenski kmet štirski je že tako probujen in se že tako zaveda svoje narodnosti, da ga dotične prepovedi niso mogle odvrniti od potovanja. Koroški kmet, ki je bil z nami, bil je že v Rimu. S Kranjskega nismo imeli nobenega kmeta. Tako smo potovali veselo naprej.

Do Maribora nas se je nabrala tolika množica, da smo morali presesti v drugi vlak, in ker je bila velika gneča, a za prestop v drugi vlak le malo časa, zgrešil je jeden naših sopotnikov pot. Naš hlapon je zažvižgal, a naš sopotnik zaostal v Mariboru. Še le na potu od Maribora, ko smo začeli seštevati svoje tovarše, zapazili smo, da smo izgubili jednega sopotnika. Ta se je potakem moral s prihodnjim poštnim vlakom pripeljati za nami na Dunaj. In res drug dan nas je dohitel in mi smo veselo pozdravili izgubljeno ovco v svoji sredi. Med tem se je jela noč spuščati na zemljo in poročevalec ima najlepšo priliko povedati, kaki gostje so bili v vlaku. Od odbora za priredbo zabavnega vlaka so se peljali Ivan Hribar, Ant. Trstenjak in Vojteh Valenta. Dva deželna poslanca, gospoda Kovačič in Slavoj Jenko sta zastopala dve pokrajini slovenski, prvi Goriško, a poslednji našo tožno Istro. Na čelu naše duhovščine je bila njena dika gosp. Simon Gregorčič, najvrednejši Slovenec, ki se je peljal z nami v Prago. Med sopotniki je bil tudi profesor Ivan Trdina, ravnatelj Fran Bradaška, profesorja Žnidaršič in Lilek, mnogo učiteljev, trgovcev in obrtnikov, mnogo dam, ki so krasno zastopale svoje tovaršice. Imenik vseh potnikov bomo itak podali o drugi priliki, zato bodi toliko dovolj. Tako smo potovali o lepi mesečini čez Semering in smo vsi zdravi in veseli dospeli na dunajski južni kolodvor dne 15. avgusta zjutraj ob $\frac{3}{4}$ 7.

II.

Na Dunaji.

Gasno jutrnje nebo nad nami, a pred nami mogočna in prostorna prvostolnica, starodavni Dunaj, iz katerega srede se je visoko k višku pod sinje nebo vzdigoval zvonik sv. Števana, nas je veličestno pozdravljajal z leve strani. Mnogi naših sopotnikov, ki še niso videli tega velikana, pohiteli so na vagonška okna ter si ga strmé ogledavali. Med tem pa nas je vlak privlekel v podstrešje kolodvora dunajske južne železnice ter nam zakril veličestni prizor. Na kolodvoru nas je pričakovalo na stotine zbranega slovanskega občinstva, razne deputacije slovanskih društev, naši rojaki, udje „Slovenije“. Na strani pred izhodom smo se postavili v vrsto, na čelu odbor za priredbo vlaka. Zdajci stopi pred Slovence in Hrvate predsednik „Slovanskega pevskega društva dr. Lenoč in nas pozdravi presrečno v češkem jeziku. V imenu Slovencev se mu je zahvalil g. Ivan Hribar v nudušenem govoru najprej v slovenskem in potem v češkem jeziku, na kar je stopil k njemu dr. Lenoč ter ga objel in poljubil. Gosp. Rad. Pukl pa nas je pozdravil v imenu dunajske slovenske naselbine. Toda njemu se Slovenci niso mogli oficijalno zahvaliti, ker je stopila pred nas dunajska policija ter nam velela odstraniti se s perona, češ, da je tam za nas „lebensgefährlich“. Zatorej smo zapustili kolodvor in šli v svoja stanovanja, nekateri v privatne hiše, nekateri pa v hotele. Pisatelj teh vrstic je vodil slovenske kmete v hotel „Zum goldenen Kreuz“ na Vidnu, kjer so se čutili kakor doma, kajti sobarica, katera je nam stregla, bila je naša rojakinja, Slovenka, in je bila ne malo vesela, da je spet govorila s svojimi rojaki po slovenski in katero so pikali in zbadali ostali „služeči duhovi“, češ, da zdaj ima toli željno pričakovane Slovence. Potem smo se shajali v „Kursalonu“ v mestnem parku, kjer smo zajutrkovali. Okoli pol desetih smo se v skupinah razkropili po „Ringu“ ter si ogledavali znamenitejše zgrade, zlasti opero, oba muzeja, novi parlament, mestno zbornico, novo vseučilišče, votivno cerkev, borzo, cerkev sv. Števana, prepustivši zaradi kratkega časa vsakemu, da si na povratku ogleda še ostale znamenitosti, kakor belveder, cesarsko zakladnico in še mnogo drugih znamenitosti. Obedovali smo skupno v hotelu „Zillinger“ na Vidnu, kjer pa niso imeli toliko pripravljenih jedil, da bi mogli vsem postreči, in zato si lahko mislimo, da je v družbi nastala neka nejevolja, ker so mnogi morali po dve uri čakati. Unela se je vojska z natakarji; nastalo je splošno vprašanje po jedilnih listih, ali kjer ni nič, tam je tudi cesar izgubil pravico. Zdelo se je, da bode razpala naša mlada ljudovlada, ali disciplina je bila še jačja, in ko se je prikazalo na mizi nekaj več krožnikov z gosjimi nožicami, bilo je to znamenje miru; vihar se je jel polegati, čim več je bilo takih znamenj; nebo na hotelskem vrtu pri Zillingerji se je zvedrilo, zavladal je mir in tišina in zadovoljstvo med nami. Po obedu smo šli v „Prater“. Ogledavši si „Wurstlprater“ ali kakor ga zdaj imenuje Dunajčani „Volksprater“,

krenemo v „Nobelprater“ v Ronacherjevo kavarno, kjer so nas obsuli „Šani“ in „Salamučiči“ s svojim ukusnim hlebom, sirom in salamami. Bil je ravno praznik ta dan in zato je ves Dunaj, kar ga je ostalo doma, hitel v svoj „Prater“, da so tu naši sopotniki imeli pravo sliko dunajskega življenja v „Pratru“. To je bilo kričanje in vabljenje v razne kolibice, kjer so se razkazovala obiskovalcem čuda, katerih še ni „tu bilo“. „Verklni“ in godbe so pregluševale človeško upitje, in kdor ni vaju tem prizorom, moral se je za glavo prijeti in si ušesa zatisniti.

Zvečer je bila beseda v hotelu „Zum goldenen Kreuz“ (Mariahilferstrasse 99) na čast v Prago potujočim Slovincem in Hrvatom. Nova in krasna dvorana je bila polna gostov. V sredi ste bili dve mizi za nas. „Slovansko pevsko društvo“ s svojim pevovodjo Buchto je krasno pelo slovanske pesmi. Takisto so občno pozornost vzbujali naši čitalnični pevci. Hrvaški operni pevec Ivan pl. Hreljanović je pel dve hrvaški pesmi in s svojim lepim petjem očaral vse občinstvo. Toda poročevalec ne more opisavati teh točk natanko, ker mu je glavna naloga, da poda z večjo zvestobo vsebino tistih govorov, ki so jih tu govorili razni govorniki. V veliki dvorani, kjer mnogi niso mogli dobiti sedeža in so zategadelj morali ves čas stati, pozdravil je Slovence in Hrvate dr. Lenoč v jako nudušenem govoru. Govornik je govoril o slovauskem domoljubju poudarjaje, kako se v novejšem času oživlja in omlaja slovanska ideja, čemur so najsijajnejši dokaz južni Slovani na svojem potovanju v Prago. Tolažilno je za nas, kako prihaja zdaj brat k bratu, sestra k sestri; važno je, kako se Slovani približujejo v svojih mislih. V to ime tedaj, da bi slovanska ideja vse prešinila, napil je dr. Lenoč Slovincem in Hrvatom, ki bodo s svojim obiskom v Pragi brez dvojbe za nje utrjenje mnogo pripomogli. V imenu Slovencev se je zahvalil g. Ivan Hribar. Gospod Rad. Pukl je napil Slovincem; napil je vsem našim stanovom in omenil, kako je imenitno za našo slovansko stvar, da tudi naši kmetje idejo v Prago, kateri bodo nudušenje za Slovanstvo širili med svojim stanom; nazdravil je posebe obema poslancema Kovačiču in Slavoju Jenku, profesorju Trdini, ravnatelju Bradaški, Ivanu Hribarju, in ko je izgovoril ime našega slavljenelega pesnika Simona Gregorčiča, pozdravilo ga je vse občinstvo s toliko prisrčnostjo, da je pesnik moral ustati s svojega stola ter se je zahvalil s prijaznimi pokloni za toli udano ljubezen. Nato se je zahvalil Anton Trstenjak rekši, kako se je danes spet krasno pokazalo, da nas južnih Slovanov ne loči od Dunaja Semering, da smo vsi Slovani jedna duša in jedno srce, in če smo zemljepisno ločeni drug od drugega, tem nujnejše je, da se uzajemno podpiramo v svojih literarnih in političnih prizadevanjih. Zatorej naj živi Vseslovanstvo!

III.

V Brnu.

Prihitro so nam minile prijetne ure v družbi z dunajskimi Slovani in komaj da smo se z njimi dogovorili, kako se hočemo skupno boriti za sveto stvar Slovanstva, že smo spet morali misliti na odhod. Drugi dan zgodaj smo se že zbirali na kolodvoru državne železnice, od koder smo se preko Dunava po ravnini odpeljali proti Brnu. Na potu do Brna nismo doživeli nič posebnega, pač pa smo se v vagonih, ne zmeneč se za unanji svet, razgovarjali o preteklih doživljajih in smo brali najnovejše številke dunajskih listov, ki so tudi o nas priobčili kratke notice, kako smo bili sprejeti na Dunaji. O zagrizenosti teh judovskih listov smo bili že zdavnaj prepričani, zato nas niso prav nič presenetili, ko so poročali o nas vse drugače, nego je res bilo. In kdo se jim ne bi smejal, kdo se ne bi čudil, da so ti poročevalci iznašli, ko so nas prišli gledat na kolodvor, da smo o sprejemu bili „zaspani!“ S temi besedami so hoteli dunajski listi označiti, da je bilo malo naudušenosti med nami potniki in med dunajskimi Slovani. Ali kateri živi krst bi se zmenil za tako ubogo malo prijateljska srca, kakor jih imajo za nas dunajski Judje, zato smo bili tem zadovoljnejši, čim dalje smo bili od njih. In bolj nam je radosti utripalo srce, čim bliže smo bili svojemu namenu, čim bolj smo se približevali Brnu, kjer smo znali, da nas pričakujejo odprta bratska srca. V prijetnih pogovorih, nevedoč kedaj, prispeli smo v Brno o polu 11. uri dopoldne. Velika množica naroda nas je že pričakovala na kolodvoru, ki nas je že od daleč pozdravljala: Živili Slovenci! Na zdar! Vitame Vas! Stopivše iz vagonov pozdravil nas je gosp. Tom. Rebec, urednik „Živnostnika“ (Obrtnika) v slovenskem jeziku tako le:

Dragi prijatelji!

Brnski Čehi pozdravljajo danes iz celega srca in odkritosrčno brate Slovence, kajti mi vemo, da so se tudi Slovenci s polnim srcem od tega časa k nam pridružili, odkar je narodnostna ideja začela unemati Slované. In tako, kakor smo mi Čehi dobili pravico, da se naš od naših slavni pradedov pridobljeni jezik razvija na podlagi ravnopravnosti, ravno tako želimo tudi vam, da bi se tudi mili slovenski jezik razširjal, rasel in cvel; jezik, kateri je posvetil sv. Mohor, razvil Vodnik, Preširen in Bleiweis, slavni oče slovenskega naroda. Iz srca želimo, da bi se okrepčala in na vekomaj trajala bratovska zloga, zvestoba in uzajemnost med narodom slovenskim in češkim! Zatorej vam Slovenem, potnikom od modre Adrije, iz bele Ljubljane, z goratega Koroškega in z zelenega Stajarskega kličemo presrčno: „Živeli Slovenci!“ — Narod nas je nato pozdravljajal s klici: Slava Slovincem! Na zdar! Vitame Vas! Na peronu in zunaj kolodvora je bilo na tisoče zbranega ljudstva. Prosti delavci iz brnskih tovarn, stari in mladi, katerim se je videlo, da si služijo kruh v potu svojega obraza, stopili so k nam ter se nam udano ponudili za nosilce naše prtljage. Solze radosti so jim padale iz oči, in prvo, kar so nam pripovedovali, je bilo to, kako jih neznosno tlačijo in preganjajo njih nemški

gospodje. V presrčnih besedah se je zahvalil gosp. Ivan Hribar omenjaje, zakaj smo krenili na daljnjo pot. Potem smo šli vsi in corpore v Padovčev hotel. Padovčev hotel je jeden izmed največjih v Brnu. Kako prijetno je bilo vsem, ko smo prišli v hotel in so nas sluge in sobarice pozdravljale v lepem češkem jeziku: Má uctá. Pri nas Slovencih še naše sobarice niso tako jako civilizovane. Ko smo to pripovedovali nekemu Čehu v Pragi, kateremu je Brno dobro znano mesto, rekel nam je, da še pred nekaj leti ni bilo tako slovanski v Podovčevem hotelu.

Mesto samo je še precej prijazno. Nemčurstvo je tukaj še jako zastopano. Narodna mržnja je razdvojila oba naroda v dva nasprotna taborja, in so Čehi v jako neznosnem stanju, ker jih tlači nemški kapital, kateri hoče Čehe zlorabiti za svoje ultrašemške namene. V narodnogospodarskem oziru je ta kapital za Slované mor, ker mu Čehi ne morejo v bran postaviti jednakega kapitala, in je jedino orožje, s katerim se branijo proti Nemštvu, češki idejale: ljubezen do češkega jezika in naroda. Ravno te dni smo vsi videli, kak pretep je nastal med Čehi in Nemci, ko so Nemci napadali češke „Besede“ in jim razbijali okna, in so razsajali strastno Nemci najbolj na severni strani Češke, kjer je češko prebivalstvo v manjšini. To so tisti „lojalni“ Nemci v Avstriji, kateri o vseh svojih slavnostih razobešajo pri nas nemške zastave, a našo avstrijsko trgajo, kar se je že tolikokrat ponavljalo, a vlada se niti ne gane, da bi zaprečila te protiavstrijske demonstracije. Godili so se atentati na češko narodnost, kakeršnih je le malo v svetovni zgodovini. Tekla je celo češka kri, in češki domoljubi videč, kako jim ni v varnosti narodnost njihovih rojakov, jeli so misliti na pomočke, s katerimi bi si branili narodnost od nemških napadov. Razni praški listi so svetovali, da je treba osnovati denarna podjetja, katera jim bodo zagotovila najprej samostalnost v narodnogospodarskem oziru in jih tako odtrgala od morečega nemškega kapitala. In žalostno bi bilo za nas, ako ne bi moglo ogromno Slovanstvo doseči svoje nezavisnosti. Kak mor je za Čehe na Moravskem nemški kapital, videli smo iz tožeb brnskih Čehov, kateri so nam pravili, kako Nemci zatirajo in izganjajo iz služeb češke delavce, ako se le količkaj zavedajo češke narodnosti. Vsak narod, ki mora živeti poleg imovitejšega sovražnega soseda pod jedno streho, mora se pač poprijeti sredstev, kako si ohraniti in obraniti svoje idejalno dobro. Tako so si brnski Čehi sezidali za obrambo, širjenje in utrjenje svoje narodnosti „Besedni dom“, to je jako lepo zgrado z velikim vrtom, Tu se shajajo Čehi in unemajo za svoje idejale. Razven „Besednega doma“ še imajo čitalnico s precej prostornim vrtom; vse lepše, kakor pa mi v Ljubljani. Popoldne smo vsi šli na Špilberk, kjer smo si ogledali vse podzemeljske hodnike, kjer so še nedolgo stekali zaprti v večni tmuni Trenk, Silvio Pellico in še mnogo drugih zgodovinskoimenitnih mož in kjer so moške in ženske mučili na najgrozovitejše načine. Tu je na pr. v večno-

temnem kotičku bil priklenen človek, kateremu je od zgoraj kapala voda na glavo, da je revež v nekaj dnevih moral izdihniti svojo revno dušo. Tu se še vidi lestvica, na katero so privezavali obsojence. Noge so mu bile privezane na jednom konci, a roke na drugem, in so ga tako natezali, da so revežu žile in kosti pokale, a zraven tega še so ga pekli z žarečim železom. Zgoraj na plafonu pa je bil utrjen železni drog, na kateri so privezavali obsojence, da so se samo s prsti dotikali tal in v groznih bolečinah umirali. Tu zgoraj se še zdaj vidi luknja, skoz katero so s privezanimi očmi spuščali ljudi v temne podzemeljske prostore, da niso vedeli od kod so tje prišli in da potakem niso znali najti izhodišča. Na drugi strani Špilberka pa je bil oddelek za obsojene ženske, katere so do glave zazidavali, da so revice morale prestati grozne muke. Njih tovaršice pa, ki so bile obsojene v iste muke, morale so poleg njih stati in gledati, kako se je revica mučila, in čakati, da je po njeni smrti prišla vrsta zaporedoma na vse druge. Tu je na strani stranišče, kamor so utikali obsojence! Pa kdo bi še popisaval vsa ta nečloveštva; človek kar veselo vzdihne, ko zapusti te podzemeljske prostore, da se je človekoljubje z rdečico v obrazu odvrnilo od teh grozovitosti in da nas je humaniteta naučila bolj spoštovati in ceniti svoje soljudi. Zato smo tudi mi radi zapustili mrzle zidine žalostnega spomina, kjer je zdaj nameščeno vojaštvo, in smo se polagoma v skupinah pomikali k čitalničnemu vrtu, kjer je bila zvečer beseda na čast v Prago potujočim Slovincem in Hrvatom. Na omenjenem vrtu se je že zbralo vse polno naroda, ki je pozdravljal prihajajoče Slovence in Hrvate z burnimi klici: Živeli Slovenci! Godba je igrala slovanske napeve, a da najprej „Naprej zastava Slave“, to se umeje samo ob sebi. Ko se je zabava najlepše razvila, poprime za besedo profesor Lazar. Nazdravivši Slovincem, rekel je med ostalim, da si bomo Slovani samo z uzajemnim prizadevanjem in skupnim trudom pridobili enakopravnost med ostalimi avstrijskimi narodi, kar čutijo zlasti tisti Slovani, kateri so kakor brnski Čehi obkroženi od neprijateljskega življa. Njegov govor je bil burno sprejet od vsega občinstva. V imenu Slovencev se je zahvalil Anton Trstenjak v daljšem govoru, v katerem je poudarjal, da mi Slovenci in Hrvati s svojim prihodom na Češko zemljo praznujemo velik praznik. Slovenci in Hrvati ne gredo samo v češko narodno gledališče v Prago; drugi, še uzvišenejši nagibi so bili, iz katerih prihajajo k rodnim bratom. Zgodovinska skušnja in spoznanje, da je samo v uzajemnosti naša bodočnost; da samo takrat, ako bodo Slovani zložni in jedini, bodo tudi imeli več upanja v doseg svojih teženj: to nas je napotilo, da se med seboj res spoznamo. In ko se bomo spoznali, bomo se prepričali, da so češki idejali tudi naši idejali, da so češka prizadevanja tudi naša prizadevanja, ker smo vsi

sinovi in hčere jedne matere Slave, kateri moramo hoteti samo jednako. Potrebo uzajemnosti spoznajemo vsi Slovani, ker smo preverjeni, da brez te uzajemnosti morajo propasti slabejša slovanska plemena, ako se ne opirajo na močnejša; in ravno zato je naše potovanje velelevažno za probujenje ideje o slovanski uzajemnosti med avstrijskimi Slovani. Ko se danes dva brata, dva slovanska pola, severni in južni, združujeta v uzajemno delovanje, hočeta duševno spojiti to, kar nam je sovražna sila razdvojila. Zategadelj je naš prihod k Čehom velik dogodek v kulturni zgodovini Slovanov, le Bog daj, da bi bratovska vez, utrjena danes med Čehi in južnimi Slovani, spajala za vekomaj rodne brate v mišljenji in dejanji! V narodni borbi se zlasti Slovenci radi ozirajo na Čeha in zrejo poleg njihove pomoči mirnejše v lepše dni svoje bodočnosti. Zato naj živi, naj se jači, naj rase naša bratska podpora, naj živi naš dragi bratski narod češki! Govornikove besede so Čehi burno odobraval. Od Slovencev sta še govorila preč. gosp. župnik Modic in Ivan Hribar. Prvi je naglašal, da nas je napotil v zlato Prago slovenski duh; ta slovenski duh tudi spaja vse Slovence k uzajemnemu delovanju; on nas je ohranil, da nas sovražnik ni mogel strti, on nas tudi navdaja zdaj in samo z njim si bodemo utrdili narodni obstoj: zato naj se širi med nami in naj živi med nami slovenski duh! Te naukušene, z gorkim rodoljubjem naddahnene besede, kakor tudi Hribarjevo zdravico češkim ženam in dekletom, sprejelo je občinstvo z dolgim ploskanjem. Še mnogo lepih besed se je slišalo ta večer, ali nam ni moči vseh omeniti, zato pa še naj vsaj povemo, da so se ta večer izredno odlikovali naši pevci. S pesmijo „Popotnik“ so kar očarali Čeha, zlasti dekleta, katera so jih po odpeti pesmi kar obsipala s šopki. Ta večer smo tudi videli, kako se znajo praktični Čehi okoristiti z vsako priliko, kjer je le količkaj moči storiti za narodno stvar. Krasna in mlada hči profesorja Lazarja je vzela „strelca“ in nabirala najprvo med nami Slovenci in Hrvati in potem med samimi rojaki za „Češko školsko matico“. Ta strelec je romal do vsakega in mlada domorodkinja je že skrbela, da ni prezrla nobenega. Čehi so ji sicer odsvetovali, naj nas gostov ne nadleguje, ali ona je rekla, da sveta stvar zahteva, da se ne opusti nobena prilika, kjer je le količkaj moči storiti za narodne namene. In prav je storila. Srčna zabava je trajala še pozno v noč, izgovorilo se je še mnogo naukuševalnih besed, ki so utrjevale uzajemnost med nami, da se nam je bilo preteško ločiti od toli iskrenih bratov. V posamičnih skupinah smo šli v Padovčev hotel. Tu je v prvem nadstropji slonel ob steni jeden naših kmetov, ki ga sobarica ni pustila v sobo spat, ker je mislila, da ne spada v našo družbo. Zarad tega se je starčku milo storilo, in ker mu je krasila prsi slovenska kokarda, moralo ga je tem bolj užaliti sobaričino vedenje.

Od Brna do Prage.

Pasi smo bili na svojem potu do Brna priče tolike prisrčnosti in neomejene iskrenosti, vendar še vse to ni bilo senca temu, kar nas je pričakovalo na daljnem potu do zlate Prage. To kipeče naukušanje,

preiskreni sprejemi na vsaki postaji so nas tako iznenadili, da nismo sami sebi verovali, ali je mogoče, da je češki narod tako probujen. Bil je ponedeljek dne 17. avgusta, ko smo ob 11. uri 11. minutah krenili iz Brna

po državni železnici. Že na prvi postaji v Adamovu nas je ginjeno pozdravljal rojak, ki je tamkaj v službi. Sicer je šlo do Češke Třebove vse mirno, ali ko smo se približevali ti postaji, videli smo že od daleč, da nas je že na stotine in stotine naroda pričakovalo na kolodvoru, pozdravlja nas že od daleč: Živili Slovenci! Vitame Vas! Bil je torej delavnik, a vse češko občinstvo je bilo obleklo ta dan praznjo obleko, le težak in delavec, ki sta tudi pohitela sem, prišla sta v delavski obleki. „Na zdar!“ „Živili Slovenci!“ „Vítejte nám!“ Tako so nas vsi pozdravljali. Izstopivše odbornike našega zabavnega vlaka je na to pozdravil župan, a njemu se je zahvalil istrski deželni poslanec g. Slavoj Jenko. Tu nas je še posebej pozdravilo „Damsko pevsko društvo“. 60 dam iz Češke Třebove je potem zapelo: „Kde domov můj,“ na kar so jim odzdravili naši pevci s pesmijo „Lepa naša domovina“. V tem času so že vsi naši sopotniki izstopili iz vagonov, češke dame so se pomešale med nje, in zdajci se je začelo pravo tekmovanje, katera bode več šopkov pripela našim sopotnikom na prsa. Med tem je kolodvorski zvonec že tretjič zazvonil, in ko smo mi hiteli v vagone, stopile so dame v kolo in nam za odhod odpele pesem: „Hej Slované!“ Na obrazu vsakega se je brala ginjenost. V kotu je slonel ob zidu starček in si otiral solze, in še dolgo potem, ko smo odšli, pozdravljali so nas z robci in gledali za nami, dokler nas jim ni brzi vlak odnesel iz oči.

* * *

Od tod smo prišli od obeh strani železne ceste naudušeno pozdravljeni k Ustom nad Orlici. Veliko množstvo delavcev, njih otrok in žen nas je že od daleč pozdravljalo na kolodvoru. Tu so bila zastopana vsa tamkajšnja društva z zastavami, Sokol, občinsko zastopstvo z županom na čelu. Ker je tukaj vlak stal samo jedno minuto, niso se mogli zarad tega vršiti oficijalni govori, ali tem srčneje so bile ovacije, s katerimi so nas presenetili. Matere so dvigale svoje otroke k vagonским oknom, da so nam podajali rože. Ta prizor je toli ganil naše ljudi, da se je marsikateremu porosilo oko. Radi in ponosno smo sprejemali od Čehov te iskrene dokaze njihovega bratovstva do nas, in ker je vlak stal samo jedno minuto, nismo se jim mogli niti zahvaliti, zato pa nas je tem bolj veselilo videti, da je v njih ljubezen do ostalih narodov tako globoka, da kakor svoj rod ljubijo tudi z jednako gorko ljubeznijo vse rodove slovanske. Nam gotovo, ki smo bili žive priče te ljubezni, ne bodo nikdar izginili iz spomina nepozabljivi trenotki. Vlak je med tem že zapustil Usti nad Orlici in mi smo se peljali naprej. Med postajami so se ponavljali isti prizori, kakor poprej. Ljudje so namreč prišli k železni cesti, da smemo reči, da so nam tija do Prage ob železni cesti delali špalir. Kmečka dekleta so prinesla s seboj lepe šopke in so čakale vlak. Ko se jim je približal vlak, pozdravljala so nas s klici: Sláva Slovencům! Vítejte nám! Na zdar! in so nam metale v vagone lepe šopke. Seveda niso mogla vselej pogoditi v okno, zato so hitroma šopke pobirala in jih metala k nam, kar se je godilo s toliko hitrostjo in spretnostjo, da je ves zanimivi prizor bil

podoben mali vojski. Fantje so se odkrivali in nas z rokami in s klobuki pozdravljali. V obče moram že zdaj omeniti, da so se ženske, bolje rečeno dame, v velikem številu udeleževale našega sprejema in je na mnogih postajah bilo več dam nego gospodov. Tudi je važno za tamkajšnje razmere, a za nas poučljivo, da so ravno dame vselej bile prve, ki so s klicanjem in pozdravljanjem dajale znamenje češkemu zbranemu občinstvu, da se je tudi ono pridružilo njihovim klicem. To smo posebno videli koj v Češki Třebovi, kjer so bile dame zastopane v ogromni večini, da so ravno te dame imele poveljenišтво v rokah. Nobenemu Čehu ni tako žareče gorelo domoljubje iz obraza, kakor njim; nobeden Čeh ni tako jako izražal svojega nepremagljivega naudušenja s kretanjem rok in glave, kakor smo videli pri nežnih ročicah in prijaznih glavicah čeških dam. Mi smo se vsi čudili videč, da je češko ženstvo tako probujeno, in ko smo te prizore opisavali svojim prijateljem v Pragi, rekli so nam, da je še pred desetimi leti bilo vse ženstvo na Češkem nekako mrtvo za narodno stvar in da se je oživelo še le zdaj po raznih društvih, v katerih se je napojilo tako z narodnim duhom, da so zdaj Čehinje najzvestejše zagovornice in častiteljice svojega materinskega jezika. Pri nas Slovencih smo še v tem oziru jako daleč za Čehi, in bržkone ne bodemo še tako skoro dohiteli tiste stopinje, katero je že napravila Čehinja v narodnostnem oziru. Kar je našega imovitejšega in odličnejšega ženstva, odgaja se nam v nemških in nemčurskih šolah in zavodih, kateri so sovražni slovenščini, in tako je res vsaj za sedaj nemogoče, da bi oteli svoje ženstvo nemškemu uplivu in duhu, ki se ga napaja v cvetočih svojih letih, da nima potle ne pojma ne zmisla za našo lepo slovenščino, a kaj pa še za to, kako je mladi slovenski materji treba odgajati otroke v narodnem duhu. Ta posel razumejo bolje češke matere, katere so po čeških postajah dvigale svoje otroke k nam, da so nam izročali rožice za spomin; gotovo so jim povedale, da so to bili južni bratje, tam doli od sinjega morja jadranskega. Tako je neka mati dvignila na postaji v Brandysu svojega fanta, kateri je imel lep šopek podati jednemu naših sopotnikov. Ali ker je bil naš drug k njemu s hrbtom obrnen, ni mogel zapaziti otroka, ki se je ves žalosten obrnil od njega in jel jokati. Na srečo se obrne naš sodrug in zapazi fanta, kako mu pouja rože; vzame rože, otrok si obriše mokre oči in se je ljubeznjivo nasmehljaj. Med tem je vlak popihal naprej. Povsod ob železni cesti so bili ljudje, ki so nam metali rože v vagone in nas srčno pozdravljali. Iz vseh hiš ob železni cesti so nas pozdravljali z robci, tako da nismo ne minute časa imeli za se; zmeraj smo se morali zahvaljevati za toli krasno sočutje, s katerim so nas spremljali Čehi povsod do Prage; pri vsaki hiši, kjer je le živela živa duša, prihitela je ta dan iz nje in nam voščila: Na zdar! Slava Slovencům! Kmetje, ki so orali na njivah, zaustavljali so svoje konje in vole, ko so zagledali naš vlak, odkrivali so si glave, pozdravljali nas s klobuki, hiteli do ceste in nam tu izročili svoj srčni pozdrav: Živili Slovenci! Brez dvojbe, ta dan je vedel vsak Čeh, razumnik, kmet, obrtnik, delavec, da se pelje po njegovi zemlji brat Slovenec v zlato mater Prago, da se združi tam z

njegovimi sinovi in da občuduje dela, ki jih je ustvarila češka brezmejna požrtvovalnost.

* * *

Čim bolj smo se približevali Pragi, s tem večjim naudušenjem so nas srečavali ljudje. Še predno smo zagledali postajo Chocen, začuli smo igrati godbo „Naprej zastava Slave!“ Na postaji v Chocnu pa je spet bilo toliko ljudstva v praznjih oblekah, da ga nismo mogli pregledati. Na peronu je stal v vrsti „Sokol“ s svojo lepo zastavo in godbo, gasilno društvo z zastavo in obrtno društvo. Ko smo stopili iz vagonov, stopi pred nas mestni župan gosp. Houdek z mestnimi odborniki; godba je med tem časom odigrala „Naprej“, ljudstvo se odkrilo, a mestni župan Houdek nas je pozdravila z iskrenimi besedami, s katerimi je izrazil veselje, da je mestnemu zastopu danes največja čast, ko more pozdraviti prvič svoje drage južne brate Slovence in Hrvate. Podajmo si bratovske roke in sklenimo nerazrušno prijateljstvo! Zagotavljal nas je, da se bode mesto vedno spominjalo tega slavnostnega trenutka. Mi smo se vsi zahvaljevali za čast, s katero nas je počastilo mesto; ves narod nas je burno pozdravljalo; sam predstojnik postaje je prišel k nam in nas pozdravil, naš sprevodnik je pozabil na svojo službo in se pridružil občinstvu ter upil: Živili Slovenci! vodja vlaka nas je pozdravljalo s svojo čepico; smemo reči, da ni bilo človeka, kateri se ne bi srčno veselil našega prihoda. V imenu Slovencev se je zahvalil gimnazijski ravnatelj gosp. Fran Bradaška v daljšem govdru za slavnostni sprejem. Nato nas je še pozdravil starosta „Sokola“ in podaril g. Fr. Bradaški krasen buké v imenu „Sokola“. Sokolska godba je še nato igrala: „Kde domov mój“ in „Hej Slované!“, a češka dekleta so nas spet obsipala z rožicami in šopki, katerih smo zdaj že toliko imeli, da smo si z njimi okrasili klobuke in vse vagone, da je bilo videti, kakor da bi se peljali v najlepšem cvetličnem vrtu med samimi cveticami. Ko je med tem sprevodnik izrekel svoj „hotov“, odpeljali smo se naprej radujoč se, da vlada po vseh železničnih progah na Češkem samo češki jezik. To nas seveda mora veseliti, kader pomislimo, da nimamo te pravice po slovenskih pokrajinah. Na vseh železničnih poslopih je razven nemškega napisa tudi češki. Pri nas se zidajo jednaka poslopja še danes, tako rekoč v osrčji slovenskega naroda, toda slovenskim napisom ni pri nas sledú, le jedina vzveličevalna nemščina se gizdavo in oholo šopiri pri nas. Ali tudi pri nas mora biti drugače.

Na bližnji postaji v Zámrsku nas je prišel pozdravit g. Jos. Vodvarka, to je jeden tistih čeških Američancev, ki so obiskali letos svojo mater zemljo. Jos. Vodvarka se je ravno ta čas mudil v svoji domovini.

* * *

Na vsem potovanji smo videli na tisoče in tisoče ljudi, ali med temi ni bilo niti jednega, kateri bi bil ravnodušno in hladnokrvno prezrl naš vlak. Starci, mladenčiči in otroci, moški in ženske pozdravljali so nas z veselim licem. Vozili smo se do Prage ves popoldan po češki zemlji in smo na tem malem prostoru videli

toliko gorkega rodoljubja in naudušenja za Slovanstvo, kakeršnega ne nahajamo nikjer med Slovenci, najmanj pa med omikanimi rojaki, kateri navadno smešijo tiste, ki naudušeno in brezmejno ljubijo slovensko domovino. Bliskoma se je razširila po Češkem in Moravskem vest, da pridejo k njim Slovenci. Čehi niso hiteli k postajam iz radovednosti, da bi videli sinove tistega vročekrvnega južnega naroda, ki je stoletja in stoletja stal na braniku za evropsko kulturo proti nasilnemu Turku; da bi videli ljudi, katere je njih slavni Čermak ovekovečil v svojih nesmrtnih umetninah. To tedaj ni bila prazna radovednost, ki je vlekla Čeha k nam, ampak to je bila iskrena ljubezen brez licemerstva, odkritosrčna, nesebična, idealna. V Pardubicah, na naši bližnji postaji, kamor nas je zopet prišlo pozdravit na tisoče in tisoče češkega naroda, pozdravil nas je mestni župan gospod Gürner, kateremu so govorečemu pozdravne besede padale solze radosti iz oči. Kdor ima v svojem srci le količkaj ljubezni za Slovanstvo, ta ne more mirno gledati, ako se obiščeta rodna brata jedne matere, ki pa sta se ločila v razne, oddaljene pokrajine. Zgodovina, dolga preteklost jima je izbrisala vse spomine na preteklost, na uzajemnost, na zajednico; in kdo sedaj izmed Slovanov ne bi gledal s svetim spoštovanjem prizorov, kakeršni so se nam predočevali na raznih postajah, in kdo ne bi hvalil Boga, da je izza tisoč let v naših srcih še ostalo toliko tlečega ognja, a v dušah toliko spoznanja, da se brata, ki ja je Bog združil, a nemila usoda razdružila, še spoznajeta in iskreno ljubita? Samo jezik je, ki nas na našo zajednico, ki nas na naše bratovstvo spominja. Malo je čeških razumnikov, ki bi se pečali z našim jezikom in katerim bi bil znan naš jezik, a večina češkega naroda, preprosto ljudstvo pa si še v mislih ni moglo predstavljati, kako mi govorimo. In kje bi tudi neki imelo prilike za to? Predočevali so si sinove od sinje Adrije in od turške meje, ki so k njim prihajali, da imajo sicer s Čehi nekoliko sorodnih glasov v jeziku, ker so Slovani, toda mislili so si tudi, da smo si v tem sorodstvu silno oddaljeni. Zdaj pa, ko smo k njim prišli in so nas slišali govoriti, kar strmeli so; razumeli so nas popolnoma in so rekli: „Vi mluvite, jak mi.“ Nas je slišal in videl preprosti narod, razumel nas je; sam se je prepričal, da ni med nami nobene razlike, in to razširjeno prepričanje med češkim narodom je velikanska pridobitev še za večje probujenje vsega Slovanstva. Pustimo teorije in učena premišljevanja o Slovanstvu. Ako so Slovani na kongresu v Pragi pred nekaj leti govorili nemški med seboj, to so s tem samo dokazali pred svetom, da se niso hoteli razumeti, zato je tudi njih kongres ostal brez nasledkov. Čehi so govorili češki, mi pa slovenski, in mi smo se razumeli. Brez težave so jih razumeli tisti, kateri so že globočje pogledali v ustroj slovanskih jezikov. To je naravno. Mi smo vsaj podrli teorijo, da se Slovani ne bi mogli razumeti in da bi njih občevalni jezik moral biti nemški. Do zdaj so slovanski učenjaki prirejali kongrese, na katerih so se shajali učeni zastopniki raznih plemen slovanskih. Na Ruskem je bilo lani takih kongresov več. Toda tukaj so se spoznali samo učenjaki, kateri so govorili več slovanskih jezikov in so se potemtakem lažje umeli. Slovenci in Hrvati niso šli k uče-

njakom, ne k slavnim državnikom in političnim prvakom češkega naroda: oni so šli k češkemu narodu, njega so hoteli spoznati, ž njim se seznaniti, pobratiti in si krepko desnico prijateljstva podati. Češki narod, češka narodna društva od inteligencije do delavskega stanu so nas sprejemala. Naše poslanstvo je torej bilo velevažno; nasledke je zapustilo še važnejše, nego so si mislili Čehi in Slovenci. Naši sopotniki so si pač mislili, da bomo mirno, tako rekoč nevidni in neopazovani potovali v Prago, kakor navadno tiho in mirno potujejo vsakdanji potniki po železnici. In komu bi se res moglo sanjati, da bode nam na ljubo stal ves narod na noge? Dobro je, da so naši ljudje videli in da bodo to pripovedovali doma tistim, ki se vselej prekrizajo, kader slišijo ime Slovan, kako presrečno so nas sprejemali Čehi, in da je bil duh slovanski, ki je ves narod češki postavil na noge. Po pravici sme zlata mati Praga biti ponosna na svoje sinove, da je tako močno prebudila ves narod: po pravici in zaslugi se sme imenovati slovansko Prago; ona je vredna tega imena: ta matička Praha. V takih občutkih smo potovali naprej in že smo bili v novem slavlju. Že iz dalje nas je pozdravljala z železničnega poslopja češki napis „Pardubice“; že iz dalje smo zaslišali godbo na postaji v Pardubicah, ki je igrala „Naprej“, in ko smo postali na postaji, bilo je tu toliko naroda, da je bilo železnično poslopje tako zabarikadovano, da človek ni mogel prodreti skoz natlačeno množico do poslopja. Na jednom konci perona je stal v sokolski obleki Sokol s svojo zastavo in godbo, sredi perona nas je pričakoval župan s celim mestnim zborom, a proti drugemu koncu se je postavilo „Damsko pevsko društvo: Dobromila“, a naroda je bila nepregledna množica, kakor na kakem slovenskem taborju pred dvajsetimi leti. Ginjen in s solzami v očeh nas je pozdravil župan g. Gürner, izrazivši iskreno veselje o našem prihodu: „skupno se borimo proti skupnemu sovražniku za jednake idejale“. V imenu Slovencev mu je odgovoril g. Ivan Hribar s presrečnimi zahvalnimi besedami. Nato smo bili predstavljeni Sokolu in damskemu pevskemu društvu. Med tem je igrala godba „Kde domov mi je“; bilo je še časa, in naš odbor je predstavil od vagona do vagona g. župana našim sopotnikom. Jednako predstavljanje se je vršilo na vsaki postaji. Ko smo si tako podali bratovske roke in se poljubili, morali smo se posloviti, in teško je bilo vsako slovo. To so dobro videli naši sprevodniki in predstojniki postaj, ki so imeli z nami mnogo potrpljenja in nas niso hoteli odtrgavati iz bratovskih objemov, ampak so sami z veseljem gledali prizore bratovske sreče. Da, imeli so potrpljenja z nami po vseh postajah, kajti ko smo zvečer prišli v Prago, imel je naš vlak čez jedno uro zamude. * * *

Naši „trezni“ rojaki, kateri so samo otročja leta preživeli med Slovenci, a desetletja in desetletja se trez-

nili v tujem življi, ti seveda nas naukušene Slovane čudno gledajo, in ker se nikakor ne ponašajo s svojim Slovanstvom, ne morejo pojmiti, kako bi človeku moglo vskipeti srce v slovanskem društvu. Taki možje so podobni ljudem, kateri so se že skisali in katerim so že popolnoma otrpneli udje, da so brez pravega, živega čustva; dà, „trezni“ so, kakor sami pravijo, in torej ni čudo, da brez ponosa ljubijo svoj narod. Ta prikazen je čisto psihološka. Mislimo si „rojaka“, ki se je sicer mnogo učil, videl dokaj sveta, toda tujega sveta, a ne slovanskega; mislimo si ga, da je prebral mnogo knjig; ali če preudarimo, da med temi knjigami, iz katerih je zajemal svojo dušno hrano in iz katerih se je izobraževal, ni bilo nobene slovanske knjige, in da je vse, kar je ta rojak zvedel o Slovanih, zajemal samo iz kalnih tujih virov, potem se ne bomo čudili, da ta mož ne poznaje Slovanstva, saj sam priznaje pred nami, da ne ve, ali bi se dalo dokazati, ali ima Slovanstvo potrebne zmožnosti in sposobnosti za uzvišeno nalogo, ki mu jo on naklada. Mož je namreč sam spoznal, da ne poznaje duševnih zmožnosti Slovanstva, da je torej naš sklep opravičen, ako trdimo, in mi trdimo, da tak mož ne more soditi Slovanstva. Ali toliko samo „mimo“, „mimo“. Ako bomo mi mirne, blage in pohlevne narave kakor ovce, bodo nas kmalu raztrgali volkovi, ki preže na nas, kjer bi le mogli katerega nas pohrustati. In ko bi se naš narod tako jako „streznil“, da bi ne imel nič ponosa, nič naukušnja za svoj jezik in za narodnost svojo, potem ne vemo, ako bi ga mogli unemati in pridobivati za človeške idejale, ker mu bode ravnodušno to, kar človeka giblje. Taki idejalisti res nismo, in to tudi je prenapeto idejalstvo, da bi verovali, da se bodo narodi kedaj tako jako streznil, da bi jim bilo vse jedno, ako se človek čuti za Turka, za Nemca ali za Slovana. Ali to spet samo „mimo“, „mimo“ za uvod naslednjim vrsticam, iz katerih bodo spet razvideli naši čestiti bralci, da so bili plemeniti nagibi, kateri so pouzdigali Čeha do tolikega naukušnja. Njih „kričanje“ ni izviralo iz „puhlega“ domoljubja, ampak ono ima moralno podstavo v slovanski uzajemnosti, v brezmejni ljubezni češkega naroda do vseh narodov slovanskih. Kdor tega ne umeje, ta naj bi se potrudil v kraljevski Kolin, to je na bližnjo železnično postajo, kamor so imeli prispeti jugoslovanski potovalci. Že od daleč smo videli, da se je na kolinskem kolodvoru natlačilo toliko naroda, kolikor ga še do zdaj nismo zapazili na nobeni postaji. Predstojnik postaje, sam naukuščen Čeh, dopustil je narodu, da je smel zasesti vsak prostorček. (Konec prihodnjič.)

Listnica upravnštva:

Č. g. Fr. P. v Dol. Tuzli: 1 gld. 60 kr.

Zarad tiskarskih zaprek nima denašnja številka „Slovana“ priloge.

„Slovan“ izhaja 1. in 15. dan vsakega meseca. Cena mu je za unanje naročnike za vsé leto 4 gld. 60 kr., za polu leta 2 gld. 30 kr. in za četrt leta 1 gld. 15 kr.; za ljubljanske: za vse leto 4 gld., za polu leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld.; za dijake pa: 3 gld. 60 kr. — Posamične številke se prodajejo po 20 kr. — Naročnina, reklamacije in inserati naj se pošilajo upravnštvu, dopisi pa uredništvu na Kongresnem trgu šte. 7. Nefrankovani dopisi se ne sprejemajo in rokopisi ne vračajo. — Za inserate se plačuje za navadno dvo-stopno vrsto, če se tiska jedenkrat 8 kr., če se tiska dvakrat 7 kr., če se tiska trikrat 6 kr., če se pa tiska večkrat, po dogovoru.